

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

10 Vtrùm qui hoc modo causa damni fuêre, semper teneantur ad
restitutionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

pitum edere, si erat custos rei, ad damnum impediendum. *Non obfians* dicitur, qui omittit opem vel operam, qua poterat damnum impedire, & quam ex officio tenebatur nauare, vt Principes, Magistratus, Præpositi viarum, & similes. *Non manifestans* dicitur, qui cum eo officio teneatur, omittit manifestare malefactorem, siue ante factum, quando damnum erat impediendum, siue post factum, quando sarcindum; vt custos rei custodiendæ deputatus. ita passim has causas explicant Sotus, Caiet. Siluest. Medina, & Nauarrus supra.

D V B I T A T I O X.

Vtrum qui hoc modo causa damni fuere, semper teneantur ad restitutionem.

63 **C**aietanus v. Restitutio, cap. 1. §. Aduerte, quod in his tribus; putat etiam eos teneri ad restitutionem, qui etsi ex officio non tenerentur, tamen tenebantur ratione articuli necessitatis; & facile poterant sine suo incommodo damnum impedire; vt si scias aliquos statuisse spoliare domum, vel occidere, & nisi indices, sequetur damnum. Ratio est; quia talis censetur causa illius damni, saltem indirecte; quod sufficit. Idem tenent Angelus v. Furtum, num. 26. & Richard. d. 15. art. 5. q. 4. & quidam alij, cum hac limitatione, si quod non impediatur, ex malo animo facias. Sed contraria sententia est communis, pro qua

Solutio, qui obligatur ex officio, tenetur ad restit.

Dico Primò, Neminem ratione damni non impediti teneri ad restitutionem, nisi ad hoc obligatus fuerit ex officio. colligitur hoc ex D. Thoma quest. 62. art. 7. ad 3. & docet Medina q. 9. Nauar. c. 17. num. 18. Couarr. ad reg. Peccatum, p. 2. §. 3. num. 5. qui dicunt hanc sententiam esse ferè communem. Ratio est; quia qui non obligatur ad impediendum ex officio, solum obligatur ex charitate: atqui violatio obligationis ex charitate lege nascentis, non inducit necessitatem sarcindendi damni; id enim proprium est vinculi iustitiæ, vt omnes tradunt.

Obiectio nes.
Dices Primò, cap. Quantæ, de sent. excommunic. Innocent. III. dicit, eos, qui consentiunt iniuriis violentis manus in Clericos; & eos qui iniuriunt, pari pena condemnari ab Ecclesia, nempe pena excommunicationis. Secundò, cap. Sicut dignum 6. de homicidio, Alexander II. ait: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberauit, occidit.* Tertio, qui suadet alteri, ne impediatur furem vel latronem aggredientem aliquem, tenetur ad restitutionem: ergo etiam is, qui non impedit, dum facile potest.

65 *Solutio.*
Resp. Ad Primum, Innocentius ibi loquitur de iis, qui consentiunt vel non impediunt, cum ex officio teneantur impedire; vt exponit Glossa. quamquam non negauerim posse excommunicationem ferri etiam in talem, qui non tenetur ex officio. Inde tamen non sequitur, eum obligari ad restitutionem: nam propter peccatum mortale potest quis excommunicari, non tamen obligari ad restitutionem.

Ad Secundum. Dicitur occidere; sicut is, qui non pascit fame morientem; nempe culpa homicidij, vt est contra charitatem, non vt contra iustitiam. cap. Pasce, d. 87. ex Ambrosio.

66 *Impediens defensionem.*
Ad Tertium. Medina, concessio antecedente, negat consequentiam, & conatur ostendere, eum,

qui remotior est, interdum teneri, quando propinquior non tenetur. Sed ex dictis cap. 12. dubit. 18. colligitur, antecedens esse distinguendum: si enim is, qui suadet tibi ne latronem, qui inuadit innocentem, impediatur, id faciat sine vi aut fraude, non tenetur ad restitutionem, quamuis grauissimè peccet contra charitatem. Ratio est; quia non fecit contra aliquod Ius iustitiæ; quod alter habeat, sed solum contra charitatis debitum: ille enim innocens non habet Ius iustitiæ ad tuum auxilium, nisi quatenus in tua libera voluntate illud positum est. Vnde quamdiu libertas tuæ voluntatis non impeditur, non fit ei iniuria. Si tamen vi aut fraude impeditur, tunc veram ei iniuriam irrogaret.

Ad rationem initio allatam pro sententia Caietani, Respondeo. Eum, qui tali modo est causa damni, solum esse causam priuatiuam; quæ cum nullo modo influat in effectum, non tenetur ad restitutionem; nisi ex officio obligata fuerit ad impediendum. si enim solum ex charitate teneatur, solum contra charitatem peccabit.

Sed quid si fur det tibi aliquid, ne impediatur ipsius furtum, clamando vel manifestando, teneberisne ad restitutionem.

67 *Resp. Primò, Te non teneri ad restitutionem pretij, nisi forte sit pars furti. hanc enim teneris restituere, ratione rei acceptæ.*

68 *Si fur det pecuniam, ne impediatur.*
Secundò, Quod ad compensationem damni atinet, Sotus l. 4. q. 7. ar. 3. putat te etiam non teneri: quod probatur Primò, Quia non ideo magis obligaris ad impediendum, quod pretium acceperis vt non impediatur. Secundò, Quia recipiendo illud pretium, non facis iniuriam ei, quem fur parat inuadere: sicut non facis iniuriam, dum precibus tibi persuaderi sinis, ne maleficium impediatur.

Contrarium videtur, verius, quod tenet Petrus Nauarra l. 3. cap. 4. nu. 132. & Salonijs pag. 273. Ratio est; quia hic non solum est non impeditio, sed etiam actus positiuus, quo animat furem: sine quo vel non fecisset, vel non tam audacter & securè fecisset. Aliud enim est, non impedire; aliud, externo aliquo signo animare & securiorem reddere: accipiendo autem pretium, videtur spondere securitatem. Quod si solum non impeditur, non teneretur, etiam si pretium accepisset, vt bene probant argumenta.

69 *Omnes qui ex officio tenentur.*
Dico Secundò, Omnes, qui obligantur ex officio impedire damnum alterius, si id ex culpa graui negligant, tenentur ad restitutionem. Est ex officio communis sententia Doctorum. Probatur; quia illi ex Iustitia debent illum actum impeditiois damni: ergo ommissio eius est contra iustitiam: ergo si ex illa ommissione sequatur damnum, omittens est causa illius damni contra iustitiam. Consequentia patet, quia sicut damnum, quod sequitur ex iniusta commissione, est iniustum: ita etiam quod sequitur ex iniusta ommissione. Vnde sicut teneris ad reparationem damni, quod alteri datur ex opere tuo, contra Ius ipsius facti, seu contra Iustitiæ debitum commissio; ita etiam teneris ad illud, quod datur ex ommissione, quæ sit contra Ius ipsius, seu contra debitum, quo ipsi obligaris. quo modo debitor tenetur creditori ad interesse, quod sequitur ex non præstita solutione debita, vt rectè Medina quæst. 9.

70 *Magistratus, Prætores & Duces belli, teneri ad restitutionem, si omit-*

si omittant impedire furta, latrocinia, iniusta monopolia, & similia damna, cum possint sine suo notabili detrimento vitæ, famæ, honoris, aut rei familiaris. Ita Siluester Restit. 3. q. 5. & alij Doctores. Ratio est; quia ex officio, ac proinde lege Iustitiæ commutatiuæ tenentur, tamquam ad hoc conducti: ideo enim stipendia & honores à Republica accipiunt. Dico, *Sine notabili detrimento*: quia non tenentur impedire damnum minus, cum suo maiori vel aequali. ita enim censetur Reipublicæ operam suam veluti locasse, vt gratia communitatis damna (vt sunt latrocinia, hæreses, & similia) teneantur impedire, etiam cum vitæ periculo; quia talia longè præponderant damno priuato: damna verò priuatorum, quando id facere possint sine pari damno suo.

71 Infertur Secundò, Idem dicendum de omnibus illis, qui per modum contractus sese ad alicuius rei custodiam obligarunt, stipendia ob eam causam accepturi. nam lege Iustitiæ tenentur custodiam præstare; vnde si omittant, tenentur damni secuti, siue ab hominibus inferatur, siue à feris; vt custodes hortorum, vinearum, saltuum, stagnorum, &c. Debet tamen damnum istud esse magni momenti, & dominus iusta ratione inuitus: vnde si custos permittat aliquid pauperi, non ideo statim tenebitur. vide Nauarrum capite 17. num. 122. & 123.

72 Sed difficultas est, Vtrum, si pœna sit constituta in eos qui certo loco venantur, lignantur, pascunt, aut certas merces exportant aut important, aut vectigal non soluunt; custodes dissimulantes aut non accusantes teneantur eam compensare? Quidam putant teneri. ita Petrus Nauarra l. 3. c. 4. n. 142. Salonius q. 62. art. 6. controuers. 5. colligitur ex Soto lib. 1. q. 6. art. 6. in fine quartæ solutionis. Ratio est; quia non accusando, vel non apprehendendo, sunt causa damni suis dominis, à quibus stipendia accipiunt, quorum tenentur commoda procurare. cum enim domini, hoc ipso, quo quis contra legem huiusmodi pœnalem delinquit, ius acquirit ad multam pecuniariam; tenentur ipsi hoc ius non negligere: quòd si negligent, peccant contra iustitiam; ac proinde tenentur de damno secuto. Hæc sententia est probabilis.

73 Contrarium tamen videtur verius: Hos custodes non teneri multam dependere, quæ delinquentibus irroganda erat. Ita Nauarrus cap. 25. num. 34. Siluester Restit. 3. quæst. 5. Idem tenuit S. Bernardinus, teste Siluestro & Nauarro. Ratio est, non quòd pœna non debeatur ante sententiam, vt videtur velle Nauarrus; (non enim hîc agitur de solutione pœnæ, sed de damno dato, vel commodo contra officium neglecto) sed quia custodes huiusmodi, non tenentur ex iustitia accusare, vt dominus vel Respublica dicitur multæ; sed solum vt damna impediatur, & vectigalia soluatur; officium enim illorum non est multas procurare, sed vectigalia recipere, & res suæ custodiæ creditas, indemnes præstare. Leges quoque pœnales & commissoria non sunt factæ, vt Respublica ex pœnis locupletetur, sed vt leges seruentur, & subditi officium præstent. Vnde neque Procurator fiscalis non accusans, neque Iudex non condemnans in tali casu, tenentur ad pœnæ illius compensationem.

74 Infertur Tertio, etiam teneri tutores & curatores, qui negligunt impedire damna pupillorum

& minorum; nam ex iustitia ad hoc obligantur. Etsi enim stipendia non recipiant, tamen potestas publica, siue lege, siue imperio, potest hanc obligationem imponere, & ipsi tenentur admittere, & vbi admiserint, lege iustitiæ sunt obstricti. Similem obligationem contrahit famulus, quando ei domus vel rerum custodia à domino demadatur; secus est si non demandetur. Nam non hoc ipso, quo quis alteri famulatur, tenetur iustitiæ lege res ipsius custodire, saltem contra domesticos: ad hoc enim non censetur se obligasse, nisi is cui inter famulos ea cura speciatim est commissâ. Vnde si alium famulum videat aliquid surripentem, non tenetur lege iustitiæ impedire; & consequenter nec damnum restituere. Contra externos tamen tenetur; nam ratione famulatus censetur obligari ad res domini ab iniuria externorum tuendas, vt rectè docet Sotus lib. 4. qu. 7. art. 3. & ita ferè habet communis gentium sensus. Cui verò domus cura commissâ, tenetur ex officio custodire, etiam contra domesticos. Simili modo, multorum sententia tenetur testis, si iuridicè interrogatus, veritatem non manifestarit; vnde fiat vt alteri damnum detur, vel antea datum non rependatur. Ratio est; quia testis tunc ex imperio Iudicis accipit obligationem & quasi officium manifestandæ veritatis. Secus si interrogetur non iuridicè, v.g. tamquam amicus aut familiaris, aut si res sit occulta. Sit tamen periculum vitæ, famæ vel rei familiaris inde illi impenderet, non teneretur, quamuis iuridicè interrogatus; sicut nec Iudex cum pari discrimine tenetur damna priuata impedire. Illud tamen de obligatione testis non est certum; imò contrarium videri possit verius: de quo infra cap. 30. dubit. 8. dicitur.

75 Petes, Vtrum confessarij teneantur, si pœnitentem non cogant ad restitutionem, vel non mo-neant? Multi DD. docent teneri, Rosella Restit. 2. num. 5. Angelus Restit. vltimo, num. 5. Nauarr. cap. 17. n. 22. Petrus Nauarra l. 3. cap. 4. n. 125. quam sententiam puto valdè probabilem, si loquamur de ijs qui ex officio habent curam animarum, vt sunt Episcopi & Parochi. Ratio est; quia cum isti sint Superiores, ex officio tenentur regere subditos, & pro modo suæ gubernationis impedire, ne aliis damnum inferant: (ideo enim decimas à populo & stipendia Ecclesiastica percipiunt; sicut Principes & Magistratus sæculares tributa & vectigalia) ac proinde tenentur curare, si commodè possint, vt restitutionem faciant. eiusdem enim rationis est damnum inferre, & illatum nolle sarcire. quare cum in hoc Sacramento administrando id commodè possint procurare; si negligent, tenentur de damno ex omissione secuto. Sufficit autem vt ex culpa lata vel etiam leui negligent, vt rectè Petrus Nauarra. *Leui* inquam, non quæ ipsis leuis sit, sed quæ leuis esset in eo, qui non tenetur ex officio, nec stipendia recipit. quæ enim culpa est leuis in eo qui facit non ex officio, est grauis in eo qui ratione officij & stipendij tenetur; quia maiorem diligentiam præstare debet. Si verò loquamur de illis, qui ex officio ad curam animarum non tenentur, vt sunt Religiosi; verius est hos non teneri de damno secuto, etiam si ex ignorantia vel negligentia pœnitentè non mouerint. Ratio est; quia administratio Sacramenti pœnitentiæ, præcisè non obligat confessarium ad impediendum damnum tertij, sed solum ad curandum bonum

75
Famuli.76
Testis.77
Confessarij.Habentes
curam ani-
marum.

78

Religiosi
Capellani.

num penitentis. & quamvis ex presenti munere teneatur penitentem monere & instruere; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, (sicut Superior tenetur) sed ex obligatione erga penitentem, qua tenetur eius salutem spiritalem procurare. unde si omittat, peccat contra debitum iustitiae, quo obstrictus est penitenti, non quo tertio.

His addo, idem probabiliter dici posse de Episcopis & Parochis: quia eorum obligatio, qua lege iustitiae obstricti sunt populo, solum videtur esse in ordine ad spiritualia, ut supra cap. 9. dubitatione 13. dictum est.

DUBITATIO XI.

Utrum hi teneantur in solidum, & quo ordine.

79 **R**espondeo & Dico Primo, Qui fuit causa damni, non impediendo, aliquo horum trium modorum, cum ex officio teneretur, obligatur in defectum aliorum ad restitutionem in solidum. Est communis DD. Ratio est, quia fuit causa sine qua non, totius damni; quod sufficit in causa permissiva. tunc enim causa permissiva dicitur verè causa, quando sine eius permissu damnus non fuisset illatum, & ipsa, lege iustitiae tenebatur impedire: de quo plura 1. 2. q. 6. ar. 3.

80 Utrum autem inter has causas sit aliquis ordo,

non ita constat. Petrus Navarra num. 147. putat, ^{Quo or-}
Primo loco teneri Superiorem, qui non impedit ^{dimo.}
damna, ut Principes, Magistratus, Praelatos; sicut enim in illis est primaria potestas impediendi; ita negligentia illorum censetur primaria causa damni. Secundo loco, custodem rei. Tertio, testem, qui rogatus, non aperit veritatem; & eum, qui tenetur ex officio dare consilium, rectaque monita, & negligit. Quae sententia videtur vera, si sint causa damni aequè propinqua. Alioquin custos rei particularis videtur prius teneri quam Magistratus, qui solum est custos uniuersalis; quia hic adhiberetur, ut illius defectum suppleat, cuiusque negligentia, est causa propinquior damni, quam negligentia Magistratus.

Dico Secundo, Haec causa non impediens, ^{Causa pri-}
tenuitur post omnes causas positivas, & in defe- ^{uatiua te-}
ctum earum succedunt. Ratio est, quia sicut causa ^{netur post}
positiva est potior, magis que influit quam per- ^{positiuas.}
missiva; ita etiam priorem locum habet in restitu- ⁸¹
tione. Confirmatur, quia causa positiva animat ⁸²
aliquo modo malefactorem, ac proinde positivè ^{Nisi foris}
mouet & inclinat ad damnum inferendum; causa ^{animetur}
autem permissiva nullo modo inclinat, sed solum ^{inde male-}
non impedit. Quod si contingeret malefactorem, ^{factor.}
considerata Superiorum vel custodum praeterita ⁸¹
negligentia, animari, alia esset ratio; tunc enim ⁸²
causa permissiva esset instar causa positivae, ac ⁸¹
proinde teneretur simul conferre in restitutionem ⁸²
cum positivis, non post illas.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De restitutione ratione rei acceptae, & cui facienda restitutio.

Habet Dubitationes 9.

Explicavimus duobus capitibus, quoniam teneatur restituere ratione iniuste acceptionis, eam immediate exequendo, vel mediante cooperando. Nunc breviter dicendum de iis, qui tenentur ratione rei acceptae; quales sunt, qui bona fide rem alienam apud se habent.

DUBITATIO I.

Utrum is, qui bona fide rem consumpsit, vel alienavit, teneatur postea ad restitutionem.

1 **R**espondeo & Dico Primo, Quicumque habet rem alienam, quamvis optima fide illam haecenus tenuerit, putans esse suam, simulatque tamen cognoverit esse alienam, tenetur ad eius restitutionem prima opportunitate, idque tantummodo ratione rei acceptae. Ratio est, quia non potest retinere rem alienam invito domino. Hinc lex civilis concedit domino evictionem & vindicationem rei suae, ubicumque ea fuerit. Neque pretium, quod pro ea dedisti, exigere à domino potes (L. Mater tua. 3. L. Si mancipium, 23. C. de rei vind.) quia par non est, ut ipse rem suam emat (L. Sua. 16. 7. de contrah. empt.) sed illud tibi à

Non potest exigere pretium rei.

venditore repetendum. L. 1. 7. de evict. Quod si eam, postquam sciueris esse alienam, ulterius detineas, habita restituendi opportunitate: incipis esse possessor malae fidei, & obligari non solum ratione rei acceptae, sed etiam ratione iniquae detentionis, quae aequivalet iniquae acceptioni. unde si interim pereat, quamvis casu, teneris ad restitutionem; quia censeri esse in mora.

Dico Secundo, Si is, qui rem alienam bona fide possidebat, eam interim consumpsit, vel alienavit, solum tenetur restituere id, quo inde factus est locupletior. Est communis DD. vide Caietanum q. 62. a. 6. Medinam q. 10. de restitut. & Silu. Restitutio 3. q. 7. Navarra. c. 17. n. 7. & sequentibus. Ratio est, quia solum tenetur ratione rei acceptae; quae cum non amplius apud illum extet, cessat quoque cum ea eius obligatio.

Hinc sequitur Primo, Si eam bona fide emit, & deinde eodem pretio vel minoris bona fide vendidit, ad nihil teneri. si verò pluris vendidit, ita ut rem familiarem auxerit, tenetur solum restituere illud auctarium.

Secundo, Si eam dono accepit & vendidit, tenetur restituere pretium; nisi forte illud insumpserit in lusum, vel largitiones, ita ut ex eo non sit factus locupletior. quod intellige, si alioquin talia impendia facere non constituerat. si enim iam decreverat, vel si necessarium erat impendere, quamvis illius rei pretium non obligasset, iam

p iam